

Oktober 2015

Risicogerichte aanpak samenstellingsopdracht

Statusomschrijving

Deze publicatie is samengesteld voor accountants die samenstellingsopdrachten uitvoeren. De publicatie heeft geen status in het kader van de beroepsuitoefening; wel kan worden verwezen naar publicaties die een dergelijke status wel hebben.

Disclaimer

De NBA heeft zich ten doel gesteld voor een zo betrouwbaar mogelijk uitgave te zorgen. Niettemin is de NBA niet aansprakelijk voor onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

© 2015 NBA

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de NBA.

Voorwoord

De samenstellingsopdracht is voor veel MKB-accountants een belangrijk onderdeel van hun werkzaamheden. De risicogerichte aanpak is één van de mogelijkheden om de samenstellingsopdracht uit te voeren. Standaard 4410 inzake samenstellingsopdrachten is principle based opgezet. De regelgeving laat de wijze van aanpak vrij.

In deze brochure wordt de risicogerichte aanpak behandeld: wanneer zou deze eventueel kunnen worden toegepast en welke aspecten zijn dan aan de orde.

Deze brochure zal voornamelijk handelen over de risicogerichte samenstellingsopdracht. Echter de risicogerichte aanpak kan ook worden toegepast op andere mkb-opdrachten die een periodeafsluiting betreffen. Denk bijvoorbeeld aan de bijlage bij de aangifte inkomstenbelasting of de jaarrekening van de micro-entiteiten¹.

Het is van belang deze brochure te lezen in samenhang met de herziene Standaard 4410 inzake samenstellingsopdrachten. In deze brochure worden aan de hand van de verschillende onderdelen van de herziene standaard onderbouwd welke werkzaamheden tenminste worden uitgevoerd en gedocumenteerd.

De brochure is tot stand gekomen met medewerking van NEMACC. NEMACC is het samenwerkingsverband van de NBA en de Erasmus universiteit, gericht op toepassingsgericht onderzoek ten behoeve van het MKB.

¹ Micro-entiteiten is een nieuw regime binnen de groottecriteria volgend uit het wetsvoorstel 'Uitvoeringswet Richtlijn Jaarrekening'.

Inhoudsopgave

1	Wet- en regelgeving	6
1.1	Regelgeving non-assurance opdrachten MKB-accountants	6
1.2	Regelgeving samenstellingsopdracht	6
2	Risicogerichte aanpak	8
2.1	Waarom een risicogerichte aanpak?	8
2.2	Wat houdt de risicogerichte aanpak in?	8
2.3	Past een risicogerichte aanpak in de regelgeving?	9
2.4	Wanneer kan de risicogerichte aanpak toegepast worden?	9
2.5	Samenstellen versus administratieve dienstverlening	11
3	Fasen risicogericht samenstellen	12
3.1	Planningsfase	12
3.1.1	Kennis van de klant	12
3.1.2	Vaststellen of de administratie voldoet	13
3.1.3	Materialiteit	14
3.1.4	Bepaling risicoposten	14
3.2	Uitvoeringsfase	17
3.2.1	Uitgaan van de gegevens van de klant tenzij...	17
3.2.2	Werkzaamheden	18
3.2.3	Documenteren	20
4	Risicogerichte aanpak bij andere non-assurance opdrachten in het mkb	22
4.1	Bijlage bij de aangifte inkomstenbelasting	22
4.2	Jaarrekening micro-entiteiten	23
4.3	Andere overige opdrachten	23
	Bijlage: Overzicht geraadpleegde bronnen	24

1 | Wet- en regelgeving

Dit hoofdstuk schetst op hoofdlijnen de regelgeving waarmee de in het mkb werkzame openbaar accountant bij het uitvoeren van zijn opdrachten te maken krijgt.

1.1 Regelgeving non-assurance opdrachten MKB-accountants

MKB-accountants voeren vooral aan assurance verwante opdrachten en overige opdrachten uit. De regelgeving waar MKB-accountants mee te maken hebben, is hieronder opgenomen. In specifieke situaties kan uiteraard aanvullende regelgeving van toepassing zijn en/of andere regelgeving richtinggevend worden gebruikt voor de uitvoering van de opdracht.

Regelgeving accountant	VGBA
Regelgeving kwaliteitsbeheersing binnen het accountantskantoor	NVAK aav
Regelgeving voor de uitvoering van opdrachten	Controle- en overige standaarden (NV COS): <ul style="list-style-type: none">• Overeengekomen specifieke werkzaamheden (4400) of• Samenstellingsopdrachten (4410) of• Transactiegerelateerde adviesdiensten (5500N) Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) Verslaggevingsregelgeving waaronder Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving voor kleine rechtspersonen (RJK)

1.2 Regelgeving samenstellingsopdracht

Bij de uitvoering van samenstellingsopdrachten is Standaard 4410 'Samenstellingsopdrachten'² van toepassing. Deze standaard is een vertaling vanuit de International Standard on Related Services (ISRS) 4410 (Revised) 'Compilation Engagements'. Doel van zowel de internationale als de in het Nederlands vertaalde standaard is om de accountant handvatten te geven bij samenstellingsopdrachten.

² Verplichte invoering van de herziene versie van Standaard 4410 is 1 januari 2016

Bij een samenstelopdracht ondersteunt de accountant het management bij het opstellen en presenteren van een financieel overzicht (Standaard 4410.16 en 4410.17 letter k). Communicatie is hierbij een onderscheidende factor. Wanneer sprake is van een financieel overzicht is schematisch weergegeven in de bijlage van de herziene Standaard 4410.

Samenstellingsopdracht:

Een opdracht waarbij een accountant deskundigheid inzake administratieve verwerking en financiële verslaggeving toepast om:

- het management te ondersteunen bij het opstellen en presenteren van historische financiële informatie van een entiteit in overeenstemming met een van toepassing zijnd stelsel inzake financiële verslaggeving; en
- hierover te rapporteren zoals dat door Standaard 4410 wordt vereist. In Standaard 4410 worden in deze context de woorden 'samenstellen', 'het samenstellen' en 'samengesteld' gebruikt.

2 | Risicogerichte aanpak

De term risicogericht samenstellen is de laatste jaren steeds vaker verschenen in de literatuur. De risicogerichte aanpak is één van de mogelijke werkwijzen om de samenstellingsopdracht uit te voeren. Ook de werkwijze waarbij in één en hetzelfde proces vanuit de administratieve dienstverlening de rapportage wordt samengesteld, is een voorkomende mogelijkheid (administratieve aanpak). Hierna is opgenomen wat de risicogerichte aanpak inhoudt en wanneer deze adequaat kan worden toegepast.

2.1 Waarom een risicogerichte aanpak?

De administratie wordt steeds vaker en verdergaand geautomatiseerd verwerkt. De toepassing van technische mogelijkheden als scanboekhouden, e-facturering, SBR, referentie grootboekschema e.d. hebben tot gevolg dat de administratie verbeterd.

Ook de veranderende behoeften van de klant spelen een belangrijke rol. Naast advies op een breed terrein wenst de MKB-ondernemer dat de accountant 'meer betekenis geeft aan de cijfers'. Ook is de MKB-ondernemer bereid hiervoor te betalen. "Gestructureerde data" biedt de MKB-ondernemer niet alleen concurrentievoordelen, maar ook de mogelijkheid om de bedrijfsvoering te verbeteren.

MKB-accountants treffen bij mkb-bedrijven dus steeds vaker een goed werkend administratief proces en een betrouwbare complete kolommenbalans aan. De accountant hoeft in dat geval de administratieve mutaties niet meer in detail na te gaan om te komen tot een betrouwbare rapportage. Hij kan zich meer bezig houden met de analyse van cijfers en inschatting van risico's die de betrouwbaarheid van de rapportage kunnen beïnvloeden. In die situaties kan de risicogerichte aanpak het beste worden toegepast.

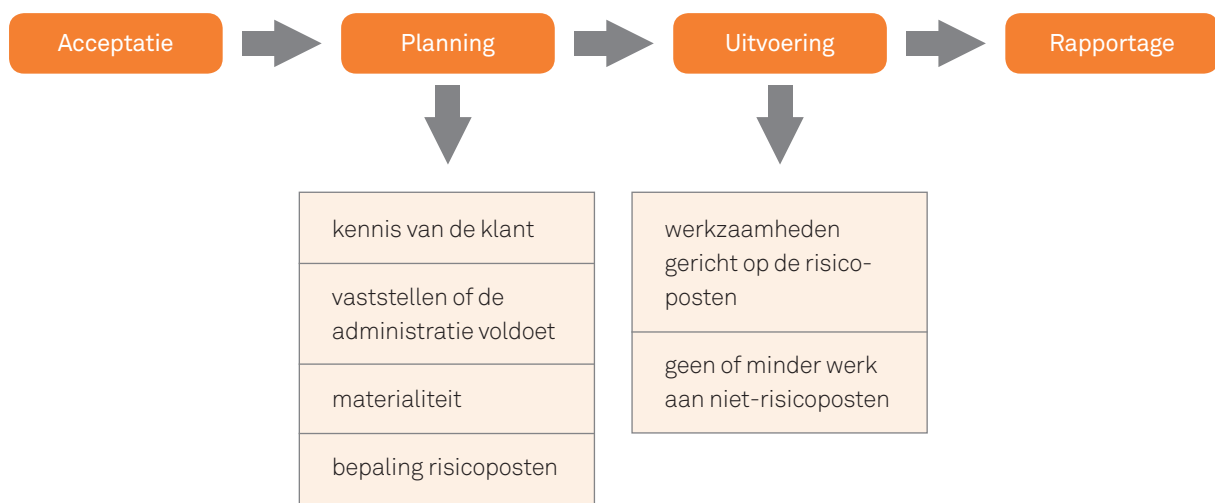
2.2 Wat houdt de risicogerichte aanpak in?

De accountantswerkzaamheden richten zich bij de risicogerichte aanpak vooral op die aspecten welke voor de jaarrekening en de klant belangrijk zijn. Het gaat dus om posten waarbij de kans bestaat dat deze onjuist in de rapportage worden weergegeven, en die van een dusdanige omvang zijn; de risicoposten. De werkzaamheden betreffen voornamelijk de waardering van posten en mutaties die meer kennis en ervaring vereisen zoals de vennootschapsbelasting, deelnemingen, herwaarderingen, voorzieningen, dividenduitkeringen e.d.. Daarnaast wordt efficiënter omgegaan met minder relevante zaken.

Goede kennis van de klant is essentieel om de risico's goed te kunnen inschatten. Voor de posten die geen risico vormen worden geen of minder werkzaamheden uitgevoerd. Een optimale bedrijfsverkenning met daarin kennis van de klant en inschatting van de risico's is de basis voor de uit te voeren werkzaamheden.

Een juiste toepassing van de risicogerichte aanpak kan dan ook de inhoudelijke kwaliteit van de opdracht verbeteren. Let wel, de risicogerichte aanpak is dus een keuze en geen door de NBA opgelegde werkwijze.

Schematisch kunnen de specifieke kenmerken van de risicogerichte aanpak als volgt worden weergegeven. Hierbij zijn de acceptatie- en rapportagefase niet nader gespecificeerd omdat de werkzaamheden in die fasen niet onderscheidend zijn van andere mogelijke werkwijzen voor de samenstellingsopdracht:

2.3 Past een risicogerichte aanpak in de regelgeving?

De risicogerichte aanpak past binnen de regelgeving van Standaard 4410. De regelgeving is immers principle based opgezet en geeft geen voorkeur voor een aanpak.

2.4 Wanneer kan de risicogerichte aanpak toegepast worden?

Het risicogericht samenstellen kan in veel situaties worden toegepast. Het is zeker niet noodzakelijk dat de onderneming een bepaalde minimumomvang heeft. Ook bij kleinere samenstellingsopdrachten kan de risicogerichte aanpak worden toegepast. Voorwaarden zijn wel dat de administratie van de onderneming voldoende op orde is en de aanpak aansluit bij de behoeften van de klant.

De risicogerichte samenstellingsopdracht start met een complete saldbalans; een saldbalans waarin de mutaties zijn verwerkt. Essentieel is dus een scheiding tussen het opleveren van een kwalitatief goede administratie en de start van het samenstelproces. Dit biedt een aantal voordelen:

1. de actuele (tussentijdse) cijfers bieden direct toegevoegde waarde voor de klant;
2. tijdens het samenstelproces kan de accountant zich dan richten op de hoofdzaken omdat hij zich minder met (niet of minder belangrijke) detailzaken hoeft bezig te houden. Ook kan in dit geval de administratieve dienstverlening en het samenstellen plaatsvinden door verschillende medewerkers met ieder hun eigen expertise ;
3. tenslotte is het voor de klant veel duidelijker welke kosten voor administratieve werkzaamheden en welke voor samenstellen worden gemaakt, hetgeen de toegevoegde waarde voor de klant voor beide opdrachten inzichtelijker maakt.

Hieronder zijn situaties opgenomen die aangeven wanneer de risicogerichte benadering kan worden gehanteerd en wanneer niet.

	Voorbeelden situaties risicogerichte aanpak	Voorbeelden situaties administratieve aanpak
Administratieve proces van de onderneming	Inrichting en werking van het administratieve proces voldoet aan de daaraan te stellen eisen.	Het administratieve proces is niet dusdanig ingericht dat na afronding van een periode betrouwbare cijfers kunnen worden gegenereerd. Zo worden de afschrijvingen en de loonjournaalpost niet periodiek geboekt. Ook bevat de administratie rubriceringsfouten.
	De klant levert een complete saldibalans aan.	De accountant boekt de administratie van de klant eenmaal per jaar en stelt direct erna de jaarrekening samen.
	De assistent-accountant boekt de administratie gedurende het jaar. De accountant stelt eenmaal per jaar de jaarrekening samen.	
Behoeften van de klant	Communicatie met de klant vindt geregeld plaats. De klant vindt het belangrijk dat de cijfers betrouwbaar zijn.	Communicatie met de klant vindt eenmaal per jaar plaats tijdens de bespreking van de jaarrekening.
	Klant wenst het samenstelproces zo efficiënt mogelijk te laten verlopen.	De klant wenst dat alle posten tot in de detail worden uitgezocht tijdens het samenstelproces.
	De administratie wordt tussentijds gerevied en eventueel worden tussentijdse cijfers opgesteld.	De klant heeft geen behoefte of er is geen noodzaak om tussentijds de administratie bij te werken resp. tussentijdse cijfers op te stellen.

Een casus in welke situatie de risicogerichte aanpak of een variant ervan kan worden toegepast:

Casus

BVX betreft een groothandel in kantoormeubilair. De administratie van BVX wordt gedaan door de werknemer die ook de telefoon opneemt. Deze werknemer verricht de meest noodzakelijke boekingen in de administratie; lonen en afschrijvingen worden eenmaal per jaar door de accountant verwerkt tijdens het samenstellen van de jaarrekening. De ondernemer stuurt zijn onderneming op basis van de gefactureerde bedragen en het banksaldo.

Kan de accountant risicogericht samenstellen toepassen bij deze klant?

Dat is afhankelijk van een aantal factoren. Allereerst spelen de behoeften van de klant een belangrijke rol. De accountant kan de ondernemer wijzen op de mogelijkheden van administreren en de voordelen die hierbij voor hem en zijn onderneming te behalen zijn. De accountant zou de administratieve collega kunnen begeleiden om alle boekingen periodiek te verwerken dan wel deze zelf - in overleg met de klant - door te voeren. Bij het samenstellen kan de risicogerichte aanpak dan het best worden toegepast. Uiteraard is een tussenweg ook mogelijk; de meeste boekingen worden tussentijds verwerkt en voldoen aan de daaraan te stellen eisen. De accountant verricht tijdens het samenstelproces nog enkele administratieve werkzaamheden ten aanzien van de posten die niet op orde zijn in het administratieve proces en richt verder zijn samenstelwerkzaamheden risicogericht in. Nadeel van deze hybride aanpak is dat de klant tussentijds geen betrouwbare cijfers heeft en dat de accountant detailwerkzaamheden uitvoert hetgeen de kans vergroot dat risico's over het hoofd worden gezien.

2.5 Samenstellen versus administratieve dienstverlening

Veel werkzaamheden die tijdens het samenstelproces worden uitgevoerd kunnen ook gedurende het jaar plaatsvinden. De tussentijdse werkzaamheden kunnen ruwweg worden onderverdeeld in:

- Werkzaamheden met betrekking tot (het op orde brengen van) de administratie welke vallen onder de opdracht tot administratieve dienstverlening;
- Kennis van de klant en zijn omgeving (voorbereiding samenstellingsopdracht).

Voor een aantal posten zijn voorbeelden gegeven van werkzaamheden die vanuit een 'bottum-up aanpak' vaak als onderdeel van de samenstellingsopdracht worden uitgevoerd, maar in de risicogerichte aanpak het beste door het jaar heen kunnen worden gedaan. Opgemerkt wordt dat de onderwerpen in de rechter kolom in bepaalde situaties ook nuttig zijn voor de administratieve werkzaamheden:

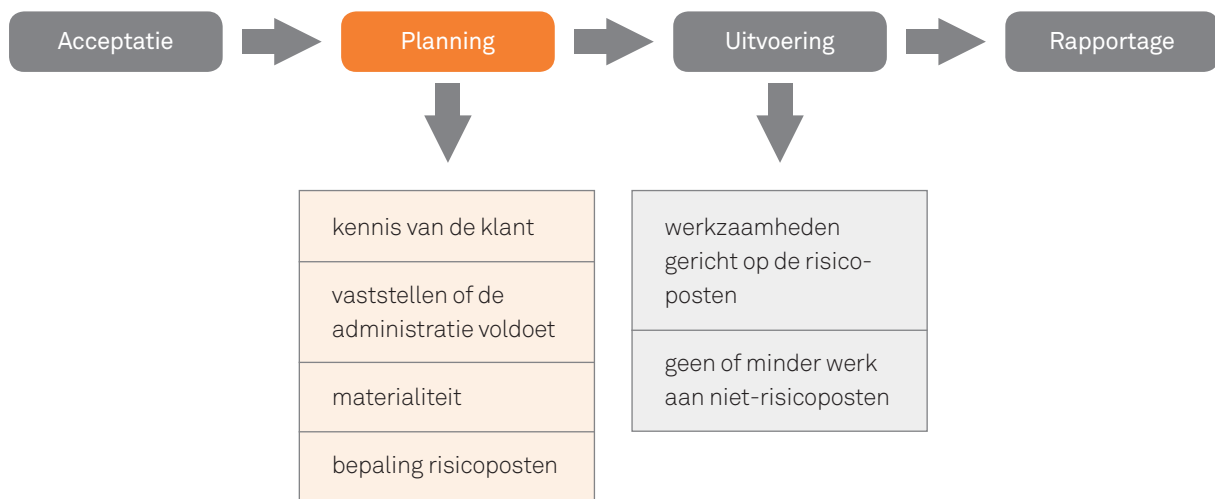
	Administratieve werkzaamheden (tussentijds uit te voeren)	Kennis van de klant (uit te voeren bij risicogerichte aanpak samenstelopdracht)
Materiële vaste activa	Verwerken investeringsfacturen, afschrijvingen en opstellen materiële vastestaat inclusief aansluiten met financiële administratie.	<ul style="list-style-type: none"> • Is de waardering van het pand nog reëel? • Is de klant voornemens het pand te verkopen? • Of is het in het boekjaar aangekocht? • Welk doel en impact hebben eventuele verbouwingen op de jaarrekening?
Voorraad	Verwerken van de voorraadmutatie in de financiële administratie en de (stel)post) voorziening voor incurantheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Op welke wijze wordt de voorraad intern bijgehouden, wat is de waardering van de post en hoe gaat de klant om met verschillen? • Geeft de administratie inzicht in ouderdom en hoe wordt omgegaan met oude voorraad?
Liquide middelen	Verwerken mutaties en aansluiting kas- en banksaldo	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is de kasprocedure? • Zijn tussentijds kasverschillen geconstateerd? • Is intern voldoende waarborg dat contante verkopen in de administratie worden verwerkt
Langlopende schulden	Verwerken mutaties en aansluiting met (jaar)opgave bank	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de voorwaarden van de lening en zijn deze in het boekjaar gewijzigd? • Hebben zich bijzondere mutaties voorgedaan gedurende het boekjaar?
Personeels-kosten	Inlezen loonjournaalpost en tussentijds aansluiten met gegevens salarisadministratie	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de ontwikkelingen in de cao- en pensioenregelingen? • Wie verzorgt de salarisadministratie? • Waren er veel mutaties in het boekjaar?
BTW	Aangifte BTW opstellen en recapitulatie aangiften.	<ul style="list-style-type: none"> • Is specifieke BTW regelgeving van toepassing en past de klant deze goed toe?

3 | Fasen risicogericht samenstellen

De samenstellingsopdracht kent een aantal fasen: acceptatie, planning, uitvoering en rapportage. Binnen de risicogerichte aanpak is vooral de planning van belang. In die fase worden de risico's bepaald. In de uitvoeringsfase ligt de nadruk van de werkzaamheden dan op de risicoposten. De acceptatie en rapportage zijn niet nader uitgewerkt omdat deze fasen niet onderscheidend zijn van andere mogelijke werkwijzen.

3.1 Planningsfase

De planningsfase is een belangrijk onderdeel in de risicogerichte aanpak. Een goede planning zorgt ervoor dat de werkzaamheden in de uitvoeringsfase efficiënt kunnen worden uitgevoerd. De planningsfase van de risicogerichte samenstellingsopdracht wordt onderscheiden in een aantal stappen:

3.1.1 Kennis van de klant

Kennis van de bedrijfsprocessen en omgeving van de klant maar ook de verwachtingen van stakeholders zijn essentieel om de risico's goed in kaart te kunnen brengen. Dit gaat verder dan hetgeen in Standaard 4410.28 hierover is opgenomen.

Deze richt zich op de activiteiten, het administratieve systeem en het stelsel van financiële verslaggeving, terwijl ook zaken als strategie en risico's van belang kunnen zijn.

Veel van deze kennis wordt bij de opdrachtaanvaarding of gedurende jaar verzameld en nagevraagd bij de klant, bijvoorbeeld naar aanleiding van het voeren van de administratie of een (fiscale) adviesopdracht. Deze kennis is niet alleen relevant bij een samenstellingsopdracht, maar ook bij andere opdrachten.

Casus

De accountant heeft een nieuwe klant. Het betreft een transportbedrijf met 10 vrachtwagens. De administratie wordt geheel door de klant zelf verzorgd en lijkt vooralsnog op orde.

Welke vragen kan de accountant stellen om voldoende inzicht te krijgen in de klant?

Vragen over de onderneming

- Hoe zou u uw doelstellingen (financieel / niet financieel) formuleren (strategie)
- Wat zijn de sterke en zwakke punten van de onderneming
- Welke verwachtingen moeten voor de risicoposten worden gehanteerd
- Hoe is de waardering van de vrachtwagens bepaald
- Hoe vinden bepaalde processen plaats binnen de onderneming

Vragen over de ondernemer

- Op welke wijze stuurt de ondernemer zijn onderneming
- Is de ondernemer zich bewust van technologische innovaties buiten zijn bedrijf
- Heeft de ondernemer zicht op de trends in de huidige markt en sector

Vragen over de omgeving

- Wat zijn de belangrijkste verschaffers van het vreemd vermogen
- Wat zijn uw belangrijkste afnemers
- Welke ontwikkelingen zijn er in de branche
- Wie zijn de klanten voor nu en in de toekomst

Vragen over uzelf in relatie tot de opdracht

- Wat verwacht de klant van de accountant
- Ben je als accountant deskundig genoeg om de opdracht uit te voeren?

3.1.2 Vaststellen of de administratie voldoet

De risicogerichte aanpak van de samenstellingsopdracht start met een vrijwel complete en betrouwbare saldibalans. Vervolgens gaat de accountant na of diverse aansluitingen zijn gemaakt tussen bankafschrift en grootboek, subadministraties en grootboek en tussen omzet en te betalen BTW enz.

Casus

De klant voert zelf de administratie. De facturering geschiedt via een afzonderlijk pakket. De facturen worden vanuit dat pakket ingelezen in de financiële administratie.

Hoe kan de accountant vaststellen dat de administratie voldoet voor het samenstellen?

Dit kan door het vaststellen dat een aantal aansluitingen zijn gemaakt. Doel hiervan is na te gaan of de administratie voldoet als basis voor de samenstellingsopdracht. Dit betreft bijvoorbeeld:

- Aansluiting beginbalans met de definitieve jaarrekening van het voorgaande jaar
- Aansluiting totaal gefactureerde bedragen afzonderlijk softwarepakket met totaal facturering in de financiële administratie
- Aansluiting grootboek met de subadministratie
- Aansluiting liquide middelen met het laatste bankafschrift

Wordt de administratie uit het voorbeeld bijgehouden door het accountantskantoor of zijn de tussentijdse cijfers door de accountant opgesteld, dan zijn deze werkzaamheden al op dat moment zijn gedaan. Als de klant de aansluitingen verzorgt, kan de accountant volstaan deze na te gaan. De accountant kan de klant ook begeleiden om deze aansluitingen zelfstandig te leggen.

3.1.3 Materialiteit

Het vaststellen van de materialiteit helpt om te kunnen bepalen of de rapportage een getrouwe weergave vormt. Bij materialiteit spelen zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten een rol. De kwantitatieve materialiteit is gebaseerd op de cijfermatige aspecten van de rapportage zoals netto-omzet, resultaat of totaal activa. Welk percentage en welk criterium wordt gehanteerd is afhankelijk van de specifieke klant en betreft een professionele inschatting van de accountant.

De kwalitatieve materialiteit hangt samen met het afwijkende risicoprofiel bij de klant waardoor de gehanteerde (kwantitatieve) percentages en bedragen wellicht naar beneden moeten worden bijgesteld. Dat risicoprofiel kan aan de hand van kennis van de klant worden bepaald. Aspecten die een rol spelen:

- Is sprake van veel schattingen in de jaarrekening?
- Is sprake van veel niet-routinematige transacties?
- Is sprake van niet zakelijke transacties tussen DGA's en de onderneming?
- Geeft het type bedrijfstak aanleiding tot een afwijkend risicoprofiel?
- Betreft het een nieuwe klant?
- Wil de klant alle afwijkingen gecorrigeerd zien of alleen die van materieel belang zijn?

3.1.4 Bepaling risicoposten

Aan het eind van de planningsfase worden de uitkomsten van de voorgaande stappen in het team besproken en kan hierop binnen het team feedback worden gegeven. De risico's worden bepaald op basis van kennis van de klant en de branche maar ook de typologie. Zo zal bij een groothandel de voorraad een risicopost zijn maar of de personeelskosten dat ook zijn hangt af van de specifieke situatie.

Ook worden verwachtingen met betrekking tot de financiële gegevens geformuleerd. Zo zal in de planningsfase bijvoorbeeld met de klant worden besproken wat de gewenste bruto-winstmarge is.

Rekening wordt gehouden met wat de klant van de accountant verwacht. Hierbij is een aandachtspunt dat de klant niet altijd hetzelfde belang heeft als de accountant, bijvoorbeeld wanneer de klant een bepaalde ratio voor zijn bankkrediet moet behalen.

Van een aantal posten zijn hieronder de overwegingen vastgelegd wanneer deze wel of geen risico kan vormen. Iedere professional kan hierbij andere afwegingen maken.

	Voorbeelden geen risico	Voorbeelden risicopost
Materiële vaste activa	Als deze tegen kostprijs wordt gewaardeerd en afwaardering niet voor de hand ligt.	Waarschijnlijk zal de waardering moeten worden aangepast.
Voorraad	De voorraad is ondergeschikt aan de activiteiten van de onderneming.	De goederenbeweging is de kern van de activiteiten.
Langlopende schulden	Er wordt regulier afgelost en er hebben geen bijzonderheden hebben plaatsgevonden afgelopen jaar.	De langlopende lening loopt af of moet worden uitgebreid.
Personeelskosten	Er zijn geen of minimale mutaties geweest in het boekjaar of de CAO.	De salarisadministratie is halverwege het jaar overgenomen van een ander kantoor of de klant zelf.
BTW	Geen specifieke BTW regelgeving van toepassing en aangiften zijn van voldoende niveau.	Specifieke onderdelen van de BTW regelgeving zijn van toepassing.

De risico's komen niet per definitie overeen met materiële posten in de jaarrekening. Onderstaand risico-kwadrant geeft de samenhang en werkzaamheden weer. Ook hierbij is overleg met de klant essentieel om tot een goede inschatting te komen:

Materieel & risicopost Uitgebreide(re) werkzaamheden uitvoeren afhankelijk van de 'kennis van de klant'. Denk aan cijferanalyse, gegevensanalyse en het leggen van verbanden.	Materieel & geen risicopost Nagaan of de jaarrekening voldoet aan de verslaggevingsvereisten. In de samenstellings-verklaring is opgenomen dat de jaarrekening voldoet aan de vereiste regelgeving.
Niet materieel & risicopost Maatregel die op het doel moet worden afgestemd omdat dit een klant/branche specifiek risico is dat de klant zelf of de accountant tijdens het gesprek met de klant onderkent.	Niet materieel & geen risicopost In dat geval worden geen werkzaamheden op deze posten uitgevoerd.

Hieronder een gestileerd voorbeeld van de inschatting van risicoposten:

Casus

Fiets VOF handelt in fietsen en repareert deze. De winkel is eigendom van de VOF en gewaardeerd tegen kostprijs. Er is geen voornemen het pand te verkopen.

De laatste jaren heeft Fiets VOF zich steeds meer toegelegd op de verkoop en onderhoud van e-bikes. De opbrengsten zijn hierdoor gestegen maar het vermogensbeslag in de voorraad is groot. De accu's in de e-bikes moeten nog wel eens worden vervangen en kosten enkele honderden euro's per stuk. Enkele jaren geleden is daarom een forse langlopende lening afgesloten waarop maandelijks wordt afgelost. De technische ontwikkeling van e-bikes gaat snel. E-bikes van 5 jaar geleden zijn technisch al verouderd. Verkopen vinden vooral per pinbetaling plaats. De kasprocedure is op orde.

De e-bikes worden voor een groot deel in Duitsland verkocht omdat die in Nederland goedkoper zijn. Twee jaar geleden heeft de Belastingdienst een boekenonderzoek gehouden bij Fiets VOF Hieruit kwamen enkele BTW correcties inzake de leveringen aan Duitsland. Deze waren namelijk met 0% BTW geleverd. De klant heeft deze correcties als zeer vervelend ervaren. Intern zijn procedures aanwezig voor de kasregistraties. Het accountantskantoor stelt per kwartaal tussentijdse cijfers op, verzorgt de salarisadministratie en stelt de jaarrekening samen.

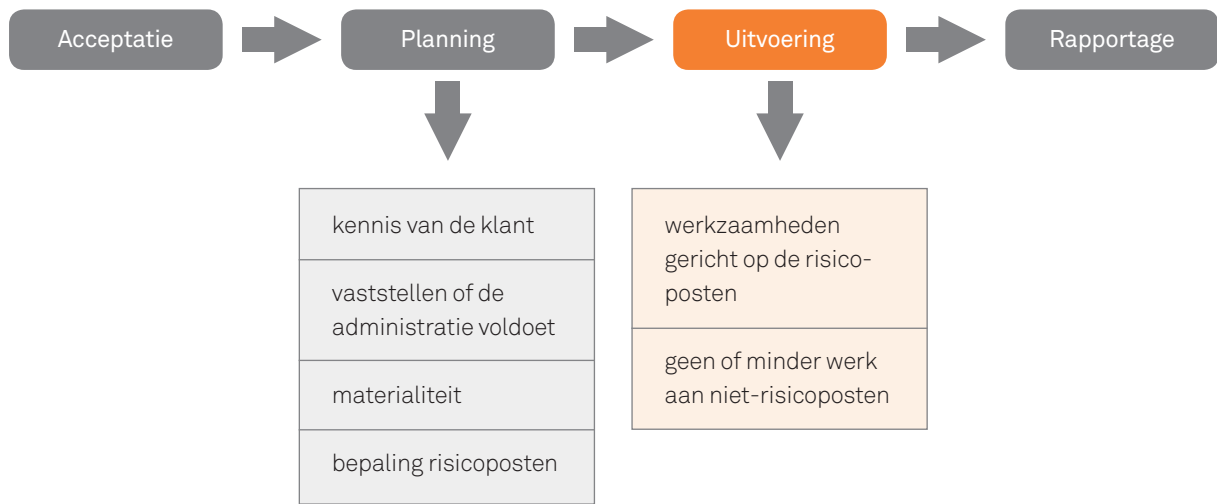
Welke posten in de jaarrekening zullen een risico kunnen vormen en welke niet?

Wel of geen risicoposten volgens het risico-kwadrant:

<p>Materieel & risicopost</p> <p><i>Voorraad:</i> dit is de basis van de activiteiten van de fietsenhandel. Ook is een deel van de voorraad (accu's van e-bikes) aan veroudering onderhevig.</p> <p><i>BW-marge:</i> bruto-winstmarge omdat dit de basis is van de activiteiten van de fietsenhandel.</p>	<p>Materieel & geen risicopost</p> <p><i>Materiele vaste activa:</i> bijvoorbeeld als het pand tegen kostprijs wordt gewaardeerd en afwaardering niet voor de hand ligt.</p> <p><i>Langlopende lening:</i> geen risicopost omdat hierop regulier wordt afgelost en geen bijzonderheden hebben plaatsgevonden afgelopen jaar. De lening kan bijvoorbeeld wel een risicopost worden op het moment dat deze afloopt of wordt uitgebreid.</p> <p><i>Personeelskosten:</i> geen risico omdat het accountantskantoor de salarisadministratie verzorgt en er weinig mutaties zijn geweest in het boekjaar.</p>
<p>Niet materieel & risicopost</p> <p><i>Garanties:</i> waarschijnlijk niet opgenomen in de jaarrekening maar kan wel een risico vormen</p> <p>.</p> <p><i>BTW:</i> risico in verband met de verhouding 6%-21%, de leveringen aan Duitsland en uitkomsten boekenonderzoek. De klant verwacht dat BTW correct is verwerkt.</p>	<p>Niet materieel & geen risicopost</p> <p><i>Liquide middelen:</i> het kasverkeer vormt een beperkt onderdeel, de kasprocedure is goed op orde en de aansluiting wordt al in de administratie gelegd. De accountant gaat dit na in de planningsfase van de risicogerichte samenstelopdracht.</p>

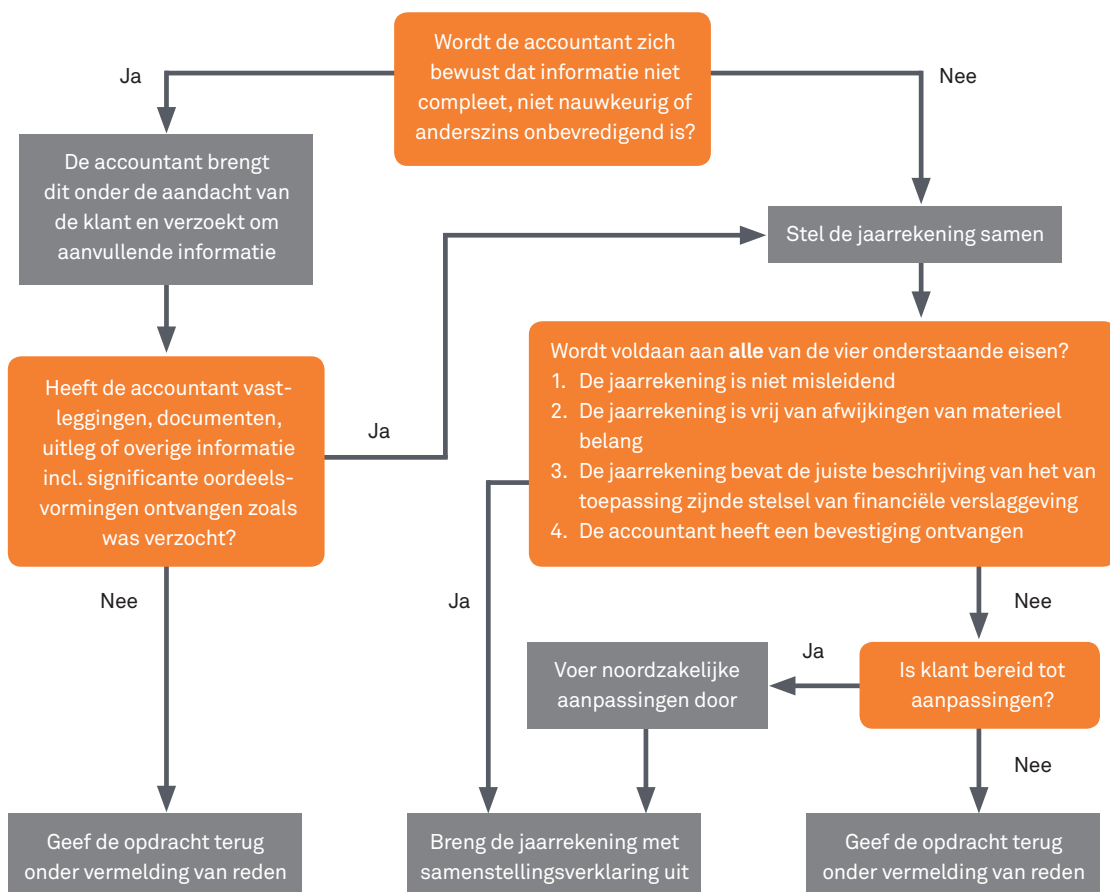
3.2 Uitvoeringsfase

In deze fase worden de in de planningsfase besproken werkzaamheden uitgevoerd en gedocumenteerd.

3.2.1 Uitgaan van de gegevens van de klant tenzij....

Uitgangspunt voor de werkstappen is dat de accountant uitgaat van de gegevens die de klant aanlevert tenzij hij zich er van bewust wordt dat deze niet volledig, niet nauwkeurig of anderszins onbevredigend zijn. Is dat het geval dan dient de accountant dit te communiceren met de klant en aanvullende informatie op te vragen (Standaard 4410.32). Schematisch kan dit als volgt worden weergegeven:

Basisgegevens die niet compleet, niet nauwkeurig of anderszins onbevredigend zijn betreffen de risico en/of materiële posten in de jaarrekening. Deze kunnen al zijn geconstateerd bij de beoordeling van de kwaliteit van de administratie in de planningsfase.

Type	Voorbeelden waarvan de accountant zich bewust kan worden bijvoorbeeld door navraag bij de klant over een bepaalde post:
Niet compleet	<ul style="list-style-type: none"> • Op de materiële vaste activastaat zijn niet alle investeringen zijn opgenomen. • Over de rekening-courant is geen rente berekend. • In de bruto-winstberekening zijn niet alle inkooprekeningen meegenomen.
Niet nauwkeurig	<ul style="list-style-type: none"> • Op materiële vaste activastaat staan de afschrijvingen berekend per 1 januari in plaats van vanaf investeringsdatum. • De rekening-courant tussen twee groepsvennootschappen sluiten niet aan. • De bruto-winstmarge is vergeleken met verwachtingen waarin ook andere activiteiten zijn opgenomen.
Anderszins onbevredigend	<ul style="list-style-type: none"> • Waardering pand tegen actuele waarde is 6 jaar geleden voor het laatst getaxeerd. De WOZ waarde blijkt fors lager. • De waardering van de rekening-courant op de dochtermaatschappij is onzeker omdat de financiële ontwikkelingen bij de dochter achter blijven. • Uit de planningsfase blijkt dat de bruto-winstmarge fors afwijkt van die in de branche en voorgaande jaren.

Afhankelijk van de feitelijke situatie hebben genoemde voorbeelden al dan niet een afwijking van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg en dienen correcties wel of niet –in overleg met de klant- te worden doorgevoerd. Situaties van anderszins onbevredigende aard hebben vaak betrekking op waarderingsvraagstukken of onderwerpen waar niet geheel duidelijk is wat de afloop is.

3.2.2 Werkzaamheden

Uit Standaard 4410 paragraaf 32 blijkt het vragen van informatie in de situatie dat de accountant zich bewust is dat informatie niet compleet, niet nauwkeurig of anderszins onbevredigend is een belangrijke werkstap. Ook significante oordeelsvormingen die de accountant in de loop van het samenstellen heeft gevormd moeten worden besproken met het management.

De accountant voert afhankelijk van de uitkomsten in de planningsfase werkzaamheden uit zoals gegevensanalyse, vaststellen essentiële verbanden en cijferanalyse. Communicatie met de klant is een zeer belangrijke factor.

In de principle based regelgeving van Standaard 4410 zijn geen werkzaamheden voorgeschreven. Wel zijn in navolgend schema voorbeelden opgenomen van samenstellingswerkzaamheden, rekening houdend met de mate van materialiteit en risico. Uiteraard zijn deze werkzaamheden illustratief en zullen zij, afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, per opdracht verschillen.

	Risicopost Materieel	Risicopost Niet-materieel	Geen risico Materieel	Geen risico Niet-materieel
Materiële vaste activa	<ul style="list-style-type: none"> • Cijferanalyse. • Eventueel gegevensanalyse en leggen van verbanden. • Nagaan mogelijke afwaardering. 	Voor alle posten: Klantspecifieke werkzaamheden waarbij kan worden geput uit de voorbeelden in de kolom 'risicopost materieel'	Voor alle posten: Nagaan of aan de jaarrekeningvereisten wordt voldaan.	Voor alle posten: Geen aanvullende werkzaamheden
Voorraad	<ul style="list-style-type: none"> • Cijferanalyse zoals vergelijken kengetallen branche: <ul style="list-style-type: none"> - Bepaal of de omloopsnelheid voldoet aan de verwachting. - Komt de opbouw van de voorraad overeen met de verwachtingen? • Komt de samenstelling van de voorraad overeen met de branche verwachtingen? • Eventueel gegevensanalyse en leggen van verbanden. • Nagaan, bespreken mogelijke afwaardering. 			
Langlopende schulden	<ul style="list-style-type: none"> • Cijferanalyse. • Nagaan voorwaarden bank. 			
BW-marge	<ul style="list-style-type: none"> • Komt de BW-marge overeen met verwachtingen uit de branche, voorgaande jaren e.d.? • Is de samenstelling van de omzet en inkoopwaarde overeenkomstig de verwachtingen? • Marge per productgroep. 			
Personeelskosten	<ul style="list-style-type: none"> • Cijferanalyse. • Eventueel gegevensanalyse en leggen van verbanden. • Stel vast dat de pensioenverplichtingen op de juiste manier zijn verwerkt. • Toets eventuele fiscale verplichtingen. 			
BTW	<ul style="list-style-type: none"> • Nagaan of de BTW rondrekening sluit. • Nagaan of suppletie dient te worden gedaan. • Komt de verhouding van de BTW percentages overeen met de verwachtingen? 			

Tijdens de uitvoeringsfase voert de accountant voor de materiële risicoposten onder meer cijferanalyse uit en gaat hij na of de uitkomsten daarvan overeenstemmen met de verwachtingen. De accountant vraagt de klant naar de achtergronden wanneer de voorlopige uitkomsten niet compleet, niet nauwkeurig of anderszins onbevredigend zijn. Hij legt de significante aangelegenheden vast in het dossier.

Voor de niet materiële risicoposten zullen klantspecifieke werkzaamheden geformuleerd worden. Een voorbeeld hiervan is een nog niet gevormde voorziening met betrekking tot een onderkend risico.

Ten aanzien van de materiële niet-ricicoposten zijn vooral de jaarrekeningvereisten van belang. Zo zal bij een materiële post 'vaste activa' de vereiste informatie opgenomen moeten worden op basis van Titel 9 en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

Voor de posten in de jaarrekening die niet materieel zijn en ook geen risico vormen voor het beeld van de jaarrekening hoeven geen werkzaamheden te worden uitgevoerd. In de planningsfase is namelijk al geconstateerd dat deze posten niet materieel en/of niet risicovol zijn en bij de beoordeling van de administratie bleken de materiële aansluitingen aanwezig.

De samenstellingswerkzaamheden zijn dus afhankelijk van de specifieke situatie. Een aantal voorbeelden:

Situatie klant	Mogelijke werkzaamheden/ documentatie accountant
Klant boekt zelf de basisgegevens van de administratie	Administratie op orde brengen door het jaar heen. Het samenstellen van de jaarrekening start vervolgens met complete saldibalans.
De klant boekt de administratie en de accountant verwerkt per kwartaal de correcties	De administratie is in dat geval (waarschijnlijk) op orde. De accountant kan steunen op de werkzaamheden die hij tussentijds heeft uitgevoerd.
Accountant voert de administratie en stelt tussentijdse cijfers op	In de samenstellingsopdracht hoeven de werkzaamheden verricht bij de tussentijdse cijfers zoals aansluiting banksaldo niet nogmaals te worden opgenomen. De accountant kan in de planningsfase verwijzen naar de administratieve werkzaamheden.
De accountant voert de administratie voorafgaand aan het samenstellen van de jaarrekening	Het meest effectief is om vanuit de administratieve verwerking de jaarrekening samen te stellen.

3.2.3 Documenteren

Standaard 4410 geeft aan dat onderstaande moet worden opgenomen in het dossier. Uiteraard kan in bepaalde situaties aanvullende documentatie worden vereist:

- opdrachtbevestiging met voorwaarden zoals genoemd in 4410.24.
- aantekeningen van significante aangelegenheden die naar voren zijn gekomen tijdens het samenstellen en gecommuniceerd zijn met de cliënt (4410.38 onderdeel a). Dit kan betrekking hebben op het inzicht in de klant, materialiteit of posten van de jaarrekening.
- vastlegging van aangelegenheden van belang voor de toekomstig uit te voeren werkzaamheden (4410.A53).
- aansluitingen financiële informatie op de onderliggende vastlegging (4410.38 onderdeel b) voor de belangrijkste werkzaamheden.
- wanneer de klant de accountant heeft verzocht hem te ondersteunen om aanpassingen te maken en door te voeren zullen ook deze moeten worden gedocumenteerd in verband met het afleggen van verantwoording van het opdrachtteam (4410.A53).
- de expliciete bevestiging van het management, waarin zij aangegeven dat zij hebben voldaan aan hun verplichtingen ten aanzien van het opstellen van de jaarrekening (4410.37, 4410.38b).
- de definitieve samengestelde jaarrekening met samenstellingsverklaring (4410.38 onderdeel c).

Standaard 4410 geeft de accountant in overweging op te nemen (4410.A54) in het dossier:

- kopie saldibalans van de klant.
- samenvatting van belangrijke vastleggingen.
- andere informatie die de accountant heeft gebruikt bij het samenstellen.

Het gaat bij het documenteren niet per definitie om het opnemen van kopieën en specificaties maar om de belangrijkste bevindingen van de accountant (lees: significante aangelegenheden) en de conclusie die hij hieraan verbindt. Onderliggende documentatie van de risicoposten kan hieraan informatie toevoegen. Op deze wijze blijkt uit het dossier dat de geplande werkzaamheden zijn uitgevoerd.

De vorm, inhoud en omvang van de documentatie varieert per klant en naarmate de informatie significanter wordt. Onderstaande zaken spelen hierbij een rol:

- de omvang en complexiteit van de klant;
- de onderkende risico's van een afwijking van materieel belang;
- de aard van de uit te voeren werkzaamheden;
- de significantie van de verkregen informatie;
- de aard en omvang van de onderkende uitzonderingen, etc.

Casus

De debiteuren vormen een risicopost. De administratie wordt tussentijds op voldoende niveau bijgehouden en aansluitingen tussen subadministratie en grootboek zijn op orde.

Wat legt de accountant vast in zijn dossier?

De accountant hoeft niet perse een volledige debiteurenlijst in het dossier op te nemen bij de risicogerichte aanpak. Ook kan worden volstaan met een bevinding dat de subadministratie sluit met het grootboek (voor zover niet vastgesteld door het jaar heen of in de planningsfase) en de wijze waarop de voorziening voor incourantheid is bepaald.

De administratie is immers op orde en een overzicht van de openstaande debiteuren blijkt ook uit de brongegevens in de financiële administratie. Afhankelijk van de methode kan de onderbouwing in de bevinding worden opgenomen of kan een specificatie van de berekening van de voorziening dubieuze debiteuren in het dossier worden opgenomen.

Casus

Een pand betreft een materiële- en risicopost in de jaarrekening en wordt tegen actuele waarde gewaardeerd. De administratie wordt tussentijds op voldoende niveau bijgehouden.

Wat legt de accountant vast in zijn dossier?

In die situatie kan worden volstaan met een bevinding inzake de waardering van het pand met een eventuele onderbouwing van de actuele waarde middels het taxatierapport. De volledige materiële vaste activastaat behoeft niet per definitie in het dossier te worden opgenomen. Deze is namelijk al tussentijds in de administratie verwerkt.

Een andere situatie is als de klant een volledig balansdossier aanlevert voor alle posten. Vanuit de risicogerichte aanpak kunnen het beste alleen stukken van risicoposten in het dossier worden opgenomen.

Casus

De klant boekt zelf de gehele financiële administratie en deze voldoet aan de eisen. Aan het einde van het boekjaar levert de administratrice een compleet balansdossier aan met van iedere post in de kolommenbalans een specificatie en relevante stukken. De accountant past het risicogericht samenstellen toe.

Wat documenteert de accountant in zijn dossier?

De accountant documenteert alleen die gegevens die relevant zijn voor de opdracht en vult de bevindingen eventueel aan met documenten. Aangezien hij de risicogerichte aanpak hanteert zullen documenten die betrekking hebben op posten waarvoor geen werkzaamheden worden uitgevoerd niet (hoeven) worden opgenomen in het samensteldossier. Desgewenst kunnen deze stukken in een dossier administratieve dienstverlening worden opgenomen.

4 | Risicogerichte aanpak bij andere non-assurance opdrachten in het mkb

De risicogerichte aanpak kan ook op andere dan de samenstellingsopdracht worden toegepast. Vooral overige opdrachten zonder Standaard³ waar een periode wordt afgesloten kunnen risicogericht worden benaderd. Bij die opdrachten kunnen dezelfde voorwaarden en invulling gelden als bij de risicogerichte aanpak voor de samenstellingsopdracht. Hieronder een aantal voorbeelden. Opgemerkt moet worden dat bij de 4400 of 5500N opdrachten⁴ de risicogerichte aanpak veelal niet de meest voor de hand liggende aanpak is.

4.1 Bijlage bij de aangifte inkomstenbelasting

Voor ondernemingen die niet onder Titel 9 Boek 2 BW vallen en daarmee geen jaarrekening conform deze titel hoeven op te stellen kan worden volstaan met een bijlage bij de aangifte inkomstenbelasting. Voorwaarde hiervoor is wel dat de rapportage geen andere dan uitsluitend cijfermatige toelichtingen bevat en daarmee niet kwalificeert als financieel overzicht. Is dat wel het geval dan is Standaard 4410 verplicht van toepassing (bijlage 1 Standaard 4410).

De cijferopstelling van dit type ondernemingen zal wellicht meer fiscaal gericht zijn dan die van de samenstellingsopdracht. Maar ook dan kan de risicogerichte aanpak worden toegepast, mits uiteraard het administratieve proces op orde is en de aanpak aansluit bij de behoeften van de klant.

Ook dan is kennis van de klant belangrijk en moet worden vastgesteld of de administratie voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Voor de bepaling van de materialiteit en de risico's zal ook rekening moeten worden gehouden met de fiscale invalshoek. Dit betekent overigens niet dat de materialiteit € nihil is.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden kan ook bij een risicogerichte aanpak van de bijlage bij de aangifte inkomstenbelasting worden uitgegaan van de gegevens die de klant aanlevert tenzij deze niet voldoen. Ook bij dit type opdrachten zal de accountant communiceren welke werkzaamheden wel en niet zijn uitgevoerd. Het moet namelijk duidelijk zijn wat de betrokkenheid is van de accountant bij de opdracht. Er kan hierbij aangesloten worden bij formuleringen die in andere Standaarden en/of voorbeeldteksten worden gebruikt. Het verdient ook hier aanbeveling om een standaard (doorlopende) opdrachtbevestiging en daarbij aansluitende rapportage te gebruiken zodat geen verwarring over het doel en de reikwijdte van de opdracht kan ontstaan.

³ Alleen voor de overige opdracht 'Transactieregelateerde adviesdiensten' is een Standaard aanwezig, te weten 5500N.

⁴ 4400 opdrachten zijn 'Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden met betrekking tot financiële informatie'

4.2 Jaarrekening micro-entiteiten

Ook in deze situatie kan de risicogerichte aanpak die is beschreven voor samenstellingsopdrachten worden toegepast met inachtneming van de aandachtspunten zoals benoemd onder 4.1.

4.3 Andere overige opdrachten

Naast de hiervoor genoemde opdrachten die de afsluiting van een boekjaar betreffen kunnen ook bijvoorbeeld tussentijdse cijfers risicogericht worden aangepakt. Ook in dit geval moet het administratieve proces op orde zijn en de kennis van de klant voldoende zijn. De accountant kan dan bijvoorbeeld volstaan met werkzaamheden gericht op de belangrijkste posten of afwijkingen in die periode. Belangrijk is wederom dat de accountant duidelijk communiceert welke werkzaamheden wel en niet zijn uitgevoerd voor die betreffende rapportage.

Bijlage |

Overzicht geraadpleegde bronnen

Regelgeving

- Titel 9 Boek 2 BW
- VGBA
- Standaard 4410 versie 2009 & samenstellingsverklaring
- Herziene Standaard 4410 & herziene samenstellingsverklaring
- Wwft

Geraadpleegde artikelen en literatuur (niet allemaal beschreven in het rapport)

Bac, A. D. (2003). *Pocket handboek accountancy 2003*. Kluwer.

ING Sectorvisie Accountantskantoren (2014). *Verder met vernieuwen*.

Koning, T. (2013). *Handboek voor de accountant*. Cygnus Atratus.

Kuijn, J. (2012). *Ieder vinkje een kopietje*.

Kuijn, J. (2012). *Risicogericht samenstellen; niets doen tenzij...*

NBA (2014) *'ICT-trends, kansen en bedreigingen voor de mkb-accountant'*.

NEMACC (2013). *De netto-voordelen van integrated reporting voor het MKB*.

NEMACC (2015). *Risicogericht samenstellen*.

Pool, M. (2012). *Efficiënt samenstellen zonder risico's*.

SRA (2013) *'Onderzoek klantbehoeften SRA en Universiteit van Leiden'*.

Van Crooij.,J. (2013). *De accountant op weg naar tweedelijnscontroller: Van samenstellen naar proces monitoren*.

Van der Velden, E. (2013). *Planning bij samenstellen: minder werk?*

Van der Velden, E. (2014). *Materialiteit en samenstellen*.

Van der Velden, E. (2014). *Risicogericht samenstellen*.

www.ictaccountancy.nl

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2 - 8
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam

T 020 301 03 01
E info@nba.nl
I www.nba.nl